

TRADIȚIE · AUTOSUFICIENȚĂ · VIAȚĂ PRACTICĂ

MEȘTEȘUGURILE BUNICILOR

priceperi și rânduieli de odinioară
pentru viața de astăzi

GRĂDINA · CĂMARA · PÂINEA · ANIMALELE · CASA

UN GHID PRACTIC PENTRU O VIAȚĂ MAI BUNĂ, MAI SĂNĂTOASĂ ȘI MAI LIBERĂ

„Lucrul făcut cu dragoste și rost ține casa vie.”

Pentru cititor

Cartea aceasta adună laolaltă priceperi de gospodărie, meșteșuguri de casă și deprinderi care au ținut multă vreme viața în rânduială: grădina, cămara, pâinea, animalele, uneltele, cârpitul, focul, lemnul și lucrul bine făcut.

Ediția de față a fost repositionată pentru cititorul adult. Păstrăm vocea caldă a lumii rurale și caracterul intergenerațional al materialului, dar așezăm conținutul ca pe un ghid practic de referință, bun de păstrat în bibliotecă și de folosit la lucru.

Acolo unde veți întâlni în capitole structura inițială a învățării pe vârste, citiți-o ca pe o scară de deprindere: „Primii pași”, „Nivel intermediar” și „Nivel avansat”. Cartea rămâne astfel folositoare și celor care încep, și celor care vor să aprofundeze.

CUM FOLOSIȚI CARTEA

Citiți pe capitole, alegeți un lucru de făcut și mergeți pas cu pas. Cartea e gândită pentru practică, nu doar pentru lectură.

LUARE-AMINTE

Focul, cuțitele, leșia, curentul electric, ciupercile și plantele sălbatice cer prudență și, când este cazul, îndrumarea unui cunoscător.

Această ediție își propune să pună în lumină rânduiala, autonomia și memoria practică a gospodăriei de odinioară.

Cuprins

Partea I — Grădina	7
Cum pregătim pământul	8
Compostul	14
Semințele și răsadurile	20
Calendarul grădinii	26
Roșiile, ardeii și castraveții	32
Cartofii, ceapa și usturoiul	38
Fasolea, mazărea și dovlecii	43
Udatul și mulcirea	49
Dușmanii și prietenii grădinii	55
Cum păstrăm semințele	61
Pomii: sădit și altoit simplu	67
 Partea a II-a — Cămara	 73
Borcanul curat	74
Gemul și dulceața	81
Magiunul de prune fără zahăr	86
Murăturile la saramură	92
Varza murată la butoi	98
Bulionul de roșii	104
Compotul	110
Fructe și legume uscate	115
Ceaiurile din grădină	120
Pivnița și beciul	125
Cum ținem evidența cămării	131
 Partea a III-a — Pâinea și bucătăria bunicii	 137

Pâinea de casă cu drojdie	138
Maiaua și pâinea cu maia	144
Turta și lipia pe plită	150
Mămăliga	155
Tăiței de casă	161
Iaurtul de casă	166
Brânza proaspătă și urda	171
Untul bătut	177
Borșul de tărâțe și ciorba	182
Supă din ce ai în casă	187
Prescura — pâinea pentru biserică	193

Partea a IV-a — Curtea și animalele 199

Găinile: coteț, hrană, apă	200
Ouăle: strâns, păstrat, clocit	206
Iepurii	213
Capra și laptele ei	219
Albinele	225
Câinele și pisica gospodăriei	231
Hrana animalelor peste iarnă	237
Curățenia și sănătatea animalelor	243
Iubirea față de animale și sacrificarea	249
Gunoiul de grajd și grădina	254

Partea a V-a — Acul, ața și lâna 260

Acul și ața	261
Cum coși un nasture	267
Cârpitul hainelor și peticul	273
Cârpitul șosetei	279

Tivul și cusătura de mână	285
Croșetatul: primele ochiuri	290
Tricotatul cu andrele	295
Lâna, de la oaie la fir	301
Țesutul simplu pe un război de carton	308
la și cusăturile românești	314
Haine reparate și refolosite	320

Partea a VI-a — Lemnul și uneltele 326

Uneltele casei și cum le ținem	327
Cuiul și șurubul	332
Briceagul și primul cioplit	338
Ascuțitul cuțitului și al toporului	343
Lemnele de foc	348
Căsuța pentru păsări	354
Un scăunel sau o ladă simplă	360
Coșul de nuiel	365
Fluierul de salcie	370
Lemnul și pădurea	375
Uneltele de grădină	380

Partea a VII-a — Casa și gospodăria 385

Focul în sobă și în plită	386
Lumânările de ceară	393
Săpunul de casă	399
Spălatul rufelor de mână	406
Curățenia cu ce ai în casă	411
Văruitul	417
Robinetul și chiuveta	423

Siguranța și becul	430
Apa bună de băut	435
Ordinea în casă și în șopron	441
Rânduiala zilei în gospodărie	446

Partea a VIII-a — Câmpul, pădurea și ce ne învață bătrânii 451

Plantele de ceai	452
Fructele de pădure	459
Ciupercile: regula de aur	465
Urzicile și leurda	470
Nucile, alunele și castanele	476
Vremea după semne	482
Focul și ceaunul	488
Mersul pe munte cu bunicul	494
Sărbătorile și munca	500
Vorbe din bătrâni despre muncă	506
Cum ducem mai departe un meșteșug	512

Fișa gospodarului: ce am deprins 516

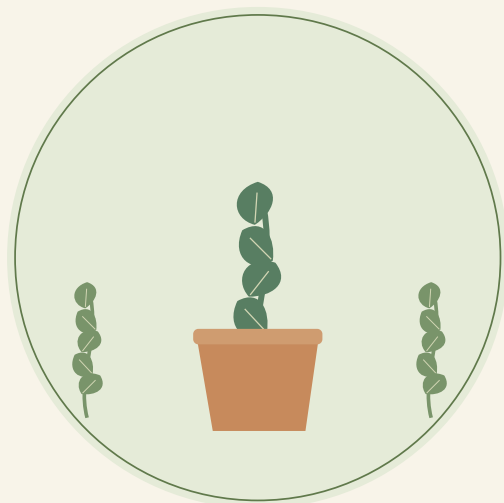
Sursele fotografiilor 520

MEȘTEȘUGURILE BUNICILOR

PARTEA I DIN VIII

Grădina

ÎN ACEASTĂ PARTE

- Cum pregătim pământul
- Compostul
- Semințele și răsadurile
- Calendarul grădinii
- Roșiile, ardeii și castraveții
- Cartofii, ceapa și usturoiul
- Fasolea, mazărea și dovleci
- Udatul și mulcirea
- Dușmanii și prietenii grădinii
- Cum păstrăm semințele
- Pomii: sădit și altoit simplu

Cum pregătim pământul

Săpatul de toamnă, greblatul de primăvară și straturile care țin grădina rânduie.

NIVEL DE BAZĂ

PRIMII PASI

Pământul e casa plantelor. Înainte să punem semințe, îl afânăm, adică îl facem moale și pufos, ca o pernă. Tu poți aduna pietrele și le pui în găleată. Poți căuta râme și le pui la loc, cu grijă, pentru că ele sunt prietenele noastre. Poți ține sfoara când tragem straturile drepte. Și poți grebla încet, cu grebla ta mică.

DIN AMINTIRILE BUNICILOR

Bulgării pe care i-a spart gerul

Era o zi de octombrie, cu soare blând și miros de frunze uscate. Bunicul m-a chemat în spatele casei, unde grădina arăta tristă: vreji de fasole uscați, tulpini de porumb culcate, buruieni îngălbenite. „Azi culcăm grădina”, mi-a zis, și mi-a dat o cazma mai mică, cu coada lustruită de atâtea mâini.

Am strâns întâi resturile. Ce era sănătos am dus la compost, ce era bolnav am pus deoparte. Apoi bunicul și-a făcut cruce, a scuipat în palme, cum făcea mereu, și a înfipt cazmaua. „Vezi? Cât e lama de lungă, atât de adânc săpăm. Și nu sfărâmăm bulgării. Îi lăsăm mari, cu fața în sus.”

M-am mirat. Mie mi se părea că un pământ frumos e unul neted, ca un covor. Bunicul a râs. „Iarna o să vină gerul și o să facă treaba mai bine ca noi. Apa din bulgări îngheață, se umflă și îi crapă. Primăvara îi atingi cu grebla și se fac făină.”

Am săpat până s-a lăsat seara. Mă dureau palmele și aveam o bășică. Bunicul mi-a arătat cum se ține coada, cu o mână jos și una sus, și cum apeși cu piciorul, nu cu spatele. Am găsit o grămadă de râme și le-am pus înapoi în brazdă.

În martie m-a chemat iar. Am atins un bulgăre cu vârful greblei și s-a desfăcut ca o turtă de mălai. Atunci am înțeles: grădinarul nu face totul singur. El pregătește, iar restul îl face Dumnezeu, prin ger, prin ploaie și prin vreme. Bunicul a zis doar: „Mulțumim pentru iarna asta bună.” Și am început straturile.

De ce e bine să știi asta: tot ce crește în grădină depinde de pământ. Un pământ afânat lasă rădăcinile să coboare adânc, ține apa ca un burete și primește aerul de care au nevoie și rădăcinile, și viețuitoarele mici din sol. Cine știe să-și pregătească singur o bucată de pământ poate avea legume proaspete oriunde: în curtea de la țară, într-o grădină de bloc sau în câteva lăzi pe un teren mic. Iar săpatul învață răbdarea și ritmul muncii: nu se face totul într-o zi, ci câte puțin, la vremea potrivită.

Ce ne trebuie

- cazma (hârleț) pentru adult și una mai mică pentru copil
- furcă de săpat pentru pământ greu sau cu rădăcini
- greblă de fier și o greblă mică pentru cei mici
- sapă pentru prășit și pentru tras rigole
- găleată pentru pietre și o roabă
- sfoară și doi țărui, plus o scândură sau un metru pentru măsurat
- gunoi de grajd bine descompus (de cel puțin un an) sau compost
- mănuși de lucru, încălțăminte închisă, pălărie
- un borcan cu capac și apă, pentru testul pământului

Pas cu pas: cunoaște-ți pământul

1. Testul pumnului: ia o mână de pământ ușor umed și strânge-o. Dacă se lipește ca plastilina și rămâne un cocoloș lucios, e pământ argilos (greu). Dacă se scurge printre degete ca nisipul, e nisipos (ușor). Dacă face un bulgăre care se sfărâmă când îl atingi cu degetul, e pământ bun, lutos-nisipos.
2. Testul borcanului: umple un borcan pe o treime cu pământ fără pietre, adaugă apă până aproape de gură, pune capacul și agită 2-3 minute. Lasă-l nemișcat 1-2 zile (argila fină se așază ultima). Jos se așază nisipul, la mijloc mărul, sus argila, iar deasupra plutesc resturile de plante. Așa vezi singur din ce e făcut pământul tău.

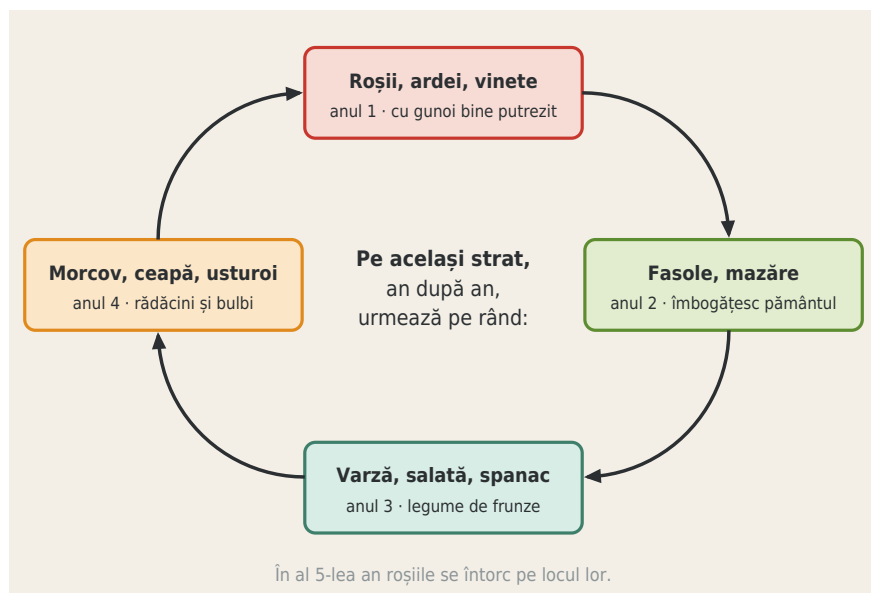
3. Testul râmelor: sapă o groapă cât lama cazmalei și numără râmele. Dacă găsești 5 sau mai multe, pământul e viu și sănătos. Dacă nu găsești niciuna, are nevoie de compost și de gunoi bine putrezit.
4. Testul udului: nu lucra niciodată pământul când e lipicios și se prinde de cizme. Așteaptă 2-3 zile după o ploaie mare. Pământul lucrat ud se face cărămidă.

Pas cu pas: săpatul de toamnă

1. În octombrie-noiembrie, după ce ai strâns recolta, adună resturile de plante. Cele sănătoase merg la compost, cele bolnave (cu mană, cu pete) se scot din grădină.
2. Împrăstie gunoi de grajd bine descompus sau compost: cam 4-6 kg pe metru pătrat, adică o găleată de 10 litri plină pe fiecare metru pătrat. Gunoiul proaspăt nu se pune pe straturile unde vin rădăcinoase.
3. Sapă pe adâncimea lamei, cam 25-30 cm. Ține coada cu o mână sus și una jos, apasă lama cu piciorul, ridică brazda și întoarce-o cu fața în jos, ca să îngropi gunoiul și buruienile mici.
4. Lasă bulgării mari, nesfărâmați. Peste iarnă, gerul îi va crăpa.
5. Scoate cu furca rădăcinile de pir și de volbură, cât mai întregi; din orice bucățică uitată cresc iar.
6. Lucrează câte o fâșie îngustă, de 1-2 metri, apoi te odihnești. Pentru un copil de 8-10 ani, 15-20 de minute de săpat sunt destul.

Pas cu pas: straturile de primăvară

1. În martie-aprilie, când pământul nu se mai lipește de unelte, greblează toată suprafața. Bulgării se sfărâmă ușor, iar pietrele le aduni în găleată.
2. Bate doi țăruiși și întinde sfoara. Trasează straturi de 1-1,2 m lățime, ca să ajungi la mijloc din ambele părți fără să calci pe ele. Lungimea o alegi după grădină.
3. Lasă între straturi cărări de 30-40 cm. Pe cărare calci, pe strat niciodată. Așa pământul din strat rămâne afânat tot anul.
4. Ridică puțin straturile, cu 10-15 cm deasupra cărării, trăgând pământ din cărare cu sapa. În pământurile grele și umede, stratul înălțat se zvântă mai repede și se încălzește mai devreme.
5. Netezește fața stratului cu dosul greblei, ca să fie dreaptă și fără gropi în care să băltească apa.
6. Scrie pe o tăbliță ce pui pe fiecare strat și notează într-un caiet. Anul viitor nu pui aceeași plantă pe același loc (vezi tabelul de mai jos).

Rotația pe patru straturi: pe același loc, plantele vin pe rând, an după an.

Anul	Stratul 1	Stratul 2	Stratul 3	Stratul 4
Anul 1	roșii, ardei, vinete	fasole, mazăre	varză, salată, spanac	morcov, ceapă, usturoi
Anul 2	fasole, mazăre	varză, salată, spanac	morcov, ceapă, usturoi	roșii, ardei, vinete
Anul 3	varză, salată, spanac	morcov, ceapă, usturoi	roșii, ardei, vinete	fasole, mazăre
Anul 4	morcov, ceapă, usturoi	roșii, ardei, vinete	fasole, mazăre	varză, salată, spanac

LUARE-AMINTE

Luare-aminte: unelte se țin mereu cu dinții și lama în jos. O greblă lăsată pe jos cu dinții în sus poate răni grav un picior sau, dacă calci pe ea, coada sare în față. Copiii mici lucrează doar cu unelte mici și cu un adult alături, la distanță de cel care sapă (cel puțin două lungimi de coadă). Purtați încălțăminte închisă, nu sandale. Orice zgârietură cu pământ se spală bine cu apă și săpun, iar părinții verifică dacă vaccinul antitetanos al copilului e la zi. După ce ați lucrat cu gunoi de grajd, spălați-vă bine pe mâini înainte de masă. Nu ridicați greutate mari: copilul duce găleți pe jumătate pline.

SFATUL BUNICII

Sfatul bunicii: nu-i da copilului o bucată mare de grădină. Dă-i un strat al lui, de un metru pe un metru, cu tăblița lui cu nume. Îl sapă, îl greblează, îl seamănă și îl îngrijește singur, iar tu doar îl sfătuiești. Ce e al lui îl doare și îl bucură. Arată-i cum se ține unealta, apoi lasă-l să gresească puțin; mâna învață mai bine decât urechea. Și încheiați lucrul cu un pahar de apă rece și cu un mulțumesc.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL DE BAZĂ

Adună pietrele și buruienile smulse, caută și mută râmele, ține sfoara, greblează cu grebla mică, cară găleți mici cu compost, face testul borcanului cu tine.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL INTERMEDIAR

Sapă o fâșie mică cu cazmaua lui, greblează un strat întreg, trasează straturile cu sfoara și metrul, face testul pumnului și al râmelor și notează în caiet planul straturilor.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL AVANSAT

Sapă singur un strat la adâncimea lamei, împrăștie gunoiul în cantitatea potrivită, face planul de rotație pe patru ani și poate conduce lucrul fraților mai mici, cu un adult prin preajmă.

PROIECTUL SĂPTĂMÂNII

- Fă testul borcanului cu pământ din două locuri diferite ale curții și desenează straturile care s-au așezat.
- Pregătește-ți propriul strat de 1 m pe 1 m: curăță-l, sapă-l, greblează-l și pune-i tăbliță cu nume.
- Desenează în caiet planul grădinii, cu straturi și cărări, și scrie ce va crește pe fiecare anul acesta.

ȘTIU SĂ... (BIFEAZĂ)

- Știu să recunosc pământul greu, ușor și bun prin testul pumnului.
- Știu să țin cazmaua și grebla corect și să le las cu dinții în jos.
- Știu de ce nu sfărâmam bulgării toamna.
- Știu să trasez un strat drept cu sfoara și să las cărare între straturi.
- Știu de ce nu punem aceeași plantă pe același loc în fiecare an.

VORBĂ DIN BĂTRÂNI

„Pământul nu minte: cât îi dai, atâta îți dă.”

C

Compostul

Cum facem din coji, frunze și paie cel mai bun pământ din gospodărie.

NIVEL DE BAZĂ**PRIMII PAȘI**

Compostul e o grămadă unde resturile de la bucătărie și din grădină se fac, încet-încet, pământ negru și bun. Acolo lucrează râmele și niște vietăți atât de mici că nu le vedem. Tu poți duce coaja de la cartofi și de la mere la compost. Poți aduna frunze uscate toamna. Și poți căuta râmele roșii care trăiesc acolo.

DIN AMINTIRILE BUNICILOR**Grămada care fumega**

Într-o dimineață de noiembrie, ieșind cu bunica la găini, am văzut că din colțul grădinii ieșea fum. M-am speriat și am strigat: „Bunico, arde gunoiul!” Bunica a râs atât de tare, că a scăpat strachina cu grăunțe.

M-a luat de mână și ne-am dus la grămada de compost. Nu era foc deloc. Era abur, ca de la o oală cu ciorbă. Bunica a înfipt furca, a întors o bucată și mi-a zis să bag mâna, cu mânușa, în mijloc. Era cald, aproape fierbinte. Afară era bruma pe iarbă, iar grămada aceea tremura de căldură.

„Vezi tu, aici lucrează o oaste întreagă de muncitori mici, pe care nu-i vezi cu ochii. Mănâncă resturile și, cât mănâncă, se încălzesc. Ca tine când alergi.”

Apoi mi-a arătat partea veche a grămezii, cea făcută cu un an în urmă. Acolo nu mai erau coji, nici frunze, nici paie. Era pământ negru, mărunț, care mirosea a pădure după ploaie. „Asta e aurul grădinii. Nu-l cumperi de nicăieri. Îl faci din ce alții aruncă.”

De atunci, la noi în casă nicio coajă nu se arunca la gunoi. Aveam lângă ușă un vas cu capac, iar seara cineva îl ducea la grămadă. De cele mai multe ori, eu. Bunica zicea că pământul care ne hrănește trebuie hrănit și el, și că nimic din ce a dat Dumnezeu nu se irosește într-o gospodărie bună. Primăvara, când puneam răsadurile cu câte o mână de compost în fiecare groapă, mă simțeam ca un vrăjitor care face pământ din nimic.

O ladă de compost din paletă, cu pereți rari, ca să intre aerul.

Foto: cogdogblog, CC0 1.0, via Flickr

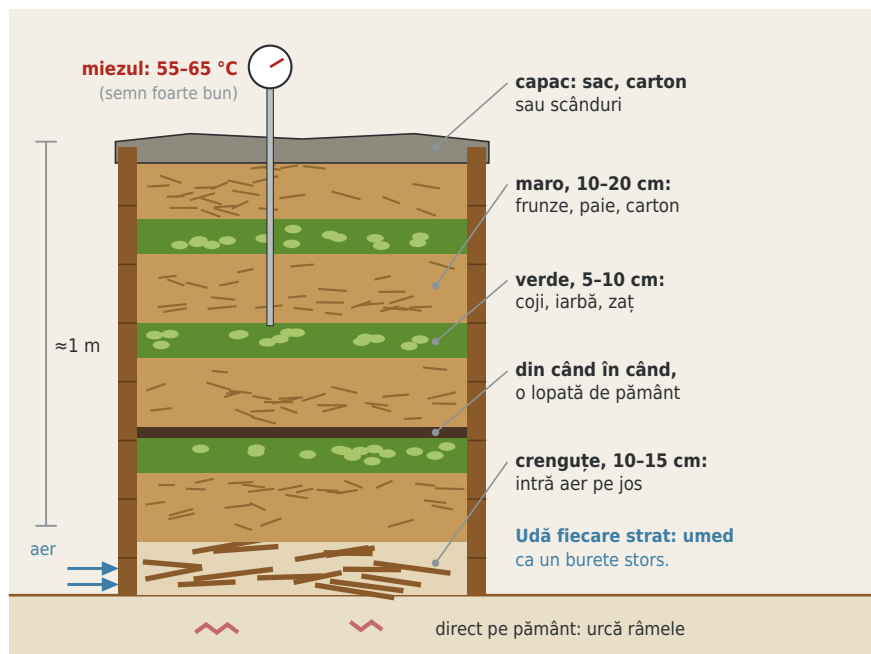
De ce e bine să știi asta: compostul transformă resturile în hrană pentru grădină, fără bani și fără îngrășăminte cumpărate. Face pământul greu mai afânat și pământul nisipos mai bun la ținut apa. Gunoiul casei scade mult, pentru că o mare parte din ce aruncăm sunt resturi de legume și fructe. Iar copilul învață, cu ochii lui, una dintre cele mai frumoase lecții: în natură nimic nu se pierde, totul se întoarce în pământ și devine viață nouă.

Ce ne trebuie

- un loc la umbră sau semiumbră, pe pământ (nu pe beton), la cel puțin 10 m de fântână
- o ladă din scânduri sau paletji, de cam 1 m lungime, 1 m lățime, 1 m înălțime, cu spații pentru aer; ideal două lăzi alăturate
- o furcă pentru întors
- un vas cu capac în bucătărie, pentru resturi
- materiale verzi: coji de legume și fructe, iarbă cosită, buruieni fără semințe, zaț de cafea, resturi de ceai
- materiale maro: frunze uscate, paie, crenguțe mărunțite, carton simplu rupt (fără lucios și fără bandă adezivă), rumeguș de lemn netratat
- o stropitoare, mănuși, o bucată de sac sau carton pentru acoperit

Pas cu pas: facem grămada

1. Alege locul: la umbră, ca să nu se usuce, dar la îndemână, ca să nu-ți fie lene să duci resturile. Pune lada direct pe pământ, ca râmele să poată urca în ea.
2. Pune pe fund un strat de crenguțe sau tulpini groase, de 10–15 cm, ca să intre aer pe jos.
3. Pune straturi alternative: un strat de verde (5–10 cm), apoi un strat de maro (10–20 cm). Regula bătrânească: o parte verde la două-trei părți maro, socotit cu găleata.
4. Presară din când în când o lopată de pământ de grădină sau de compost vechi; așa aduci muncitorii mici care pornesc treaba.
5. Udă fiecare strat cât să fie umed ca un burete stors: dacă strângi o mână, iese cel mult o picătură.
6. Acoperă grămada cu un sac, carton sau scânduri, ca să nu se usuce vara și să nu se îmbibe de apă toamna.
7. Taie resturile mari în bucăți mici; cu cât sunt mai mici, cu atât se fac mai repede compost.

Grămada de compost în secțiune: straturi de verde și de maro, cu crenguțe la fund.

Pas cu pas: îngrijirea și recoltarea

1. La fiecare 2-4 săptămâni, întoarce grămada cu furca: ce era pe margini mută în mijloc. Așa intră aer și treaba merge mai repede.
2. Dacă miroase urât, a ou stricat, e prea udă sau are prea mult verde: adaugă frunze uscate sau paie și întoarce-o.
3. Dacă e uscată și nu se întâmplă nimic, adaugă iarbă proaspătă și apă.
4. Dacă mijlocul e cald, chiar fierbinte (55-65 de grade), e semn foarte bun. O grămadă mare, bine făcută, se încălzește în câteva zile.
5. După 6-12 luni, compostul e gata: negru-marونیu, mărunț, cu miros de pădure. Nu mai recunoști ce ai pus în el.
6. Cerne-l printr-o sită cu ochiuri de 1-2 cm. Ce rămâne în sită pui înapoi în grămada nouă.
7. Folosește-l: o mână-două în fiecare groapă la răsaduri, 2-3 cm împrăștiat pe straturi primăvara, sau amestecat în pământul pentru ghivece și lădițe (cam o treime).

DA, merge la compost	NU, nu merge la compost
coji de legume și fructe	carne, oase, pește

DA, merge la compost	NU, nu merge la compost
coji de ouă zdrobite	lapte, brânză, unt, ulei, mâncare gătită grasă
zaț de cafea și ceai	excremente de câine sau pisică
frunze, paie, iarbă cosită	plante bolnave (cu mană, putregai)
carton simplu și hârtie fără culori	buruieni cu semințe, rădăcini de pir și volbură
gunoi de la găini, vaci, cai, iepuri	cenușă de cărbune, lemn vopsit sau tratat
crenguțe mărunțite	plastic, sticlă, metal, coji de citrice în cantitate mare

LUARE-AMINTE

Luare-aminte: lucrați la compost doar cu mănuși și spălați-vă bine pe mâini cu apă și săpun după aceea, mai ales înainte de mâncare; în compost și în gunoiul de grajd trăiesc și microbi care nu fac bine omului. Nu puneți excremente de câine, pisică sau om, nici carne și lactate: aduc șobolani și microbi periculoși. Cei mici nu țin furca; dinții ei sunt ascuțiți și se lucrează cu ea doar departe de alți copii. Feriți fața când întoarceți compost uscat și prăfos (nu respirați praful). În grămezile vechi pot sta viespi, șoareci sau, rar, un șarpe: copilul nu bagă mâna goală acolo unde nu vede.

SFATUL BUNICII

Sfatul bunicii: fă din dusul resturilor la compost o datorie a copilului, ca hrănitul găinilor. Dă-i vasul lui, cu capac, și lasă-l să hotărască ce merge și ce nu, după tabelul lipit pe ușa camării. Pune-l să bage termometrul de bucătărie (sau mâna cu mănușă) în mijlocul grămezii și să noteze căldura o dată pe săptămână. Când compostul e gata, lasă-l pe el să-l cearnă și să-l ducă primul la răsaduri: atunci înțelege la ce a muncit tot anul.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL DE BAZĂ

Duce vasul cu coji la grămadă împreună cu un adult, adună frunze uscate, rupe cartonul în bucăți mici, caută rămele roșii, ajută la udat cu stropitoarea mică.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL INTERMEDIAR

Alege singur ce merge la compost după tabel, pune straturile verde-marou, face proba buretelui, măsoară căldura grămezii și ține un caiet cu observații.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL AVANSAT

Construiește lada din paletă cu un adult, întoarce grămada cu furca, rezolvă singur problemele (miros, uscăciune), cerne compostul și îl împarte pe straturi.

PROIECTUL SĂPTĂMÂNII

- Pune în bucătărie un vas cu capac pentru resturi și du-l zilnic la compost timp de o săptămână. Notează câte vase ai dus.
- Fă proba buretelui și proba căldurii la grămada voastră și scrie ce ai aflat.
- Îngroapă într-un colț de grădină o coajă de măr, o frunză și o bucată de pungă de plastic. Peste o lună, dezgroapă-le și vezi ce s-a întâmplat cu fiecare.

ȘTIU SĂ... (BIFEAZĂ)

- Știu ce merge și ce nu merge la compost.
- Știu să pun straturile de verde și de maro în proporția bună.
- Știu să fac proba buretelui pentru umezeală.
- Știu ce fac dacă grămada miroase urât sau e prea uscată.
- Știu cum arată și cum miroase compostul gata.

VORBĂ DIN BĂTRÂNI

„În gospodăria bună nimic nu se aruncă: ce iese din pământ, în pământ se întoarce.”

S

Semințele și răsadurile

Cum pornim plantele în casă, la fereastră, și cum le pregătim pentru grădină.

NIVEL DE BAZĂ

PRIMII PAȘI

O sămânță e ca un ou: înăuntru doarme o plantă mică. Dacă îi dăm pământ, apă și căldură, se trezește. Tu poți umple ghivecele cu pământ. Poți pune semințele mari, ca fasolea și dovleacul, cu degețelul. Poți stropi cu pulverizatorul în fiecare dimineață și poți număra frunzele noi.

DIN AMINTIRILE BUNICILOR

Grădina de pe pervaz

La bunici, sfârșitul lui februarie avea un miros anume: de pământ cald adus din pivniță. Bunicul cernea pământul și compostul printr-o sită veche, iar eu țineam ligheanul. Pe pervazul dinspre miazăzi al bucătăriei se înșirau lădițe de lemn, cutii de lapte tăiate și ghivece cu nume scrise pe bucăți de lemn.

Bunicul scotea dintr-o cutie de tablă plicurile cu semințe păstrate din toamnă. Pe fiecare scria, cu creionul chimic: „Roșii de inimă, de la tanti Veta”, „Ardei gras, al nostru”. Semințele de roșii erau ca niște solzi mici și păroși. Bunicul le pune pe o hârtie albă și mă lăsa să le așez cu vârful unei scobitori, la două degete una de alta.

„Nu le îngropa adânc. Sămânța mică vrea o plapumă subțire. Cea mare vrea una groasă.” Peste ele cernea un strat de pământ cât grosimea unui creion, apoi stropea cu o perie muiată în apă, ca să nu le spele.

În fiecare dimineață, înainte de școală, ridicam bucata de sticlă de pe lădiță și mă uitam. Șase zile nimic. A șaptea zi, pământul se ridicase în mici cocoase și din ele ieșeau niște bucle verzi, aplecate, ca niște oameni care se închină. Am fugit să-l trezesc pe bunicul. El a venit în izmene, cu ochelarii pe frunte, s-a uitat și a zis: „Slavă Domnului, au răsărit.”

Apoi mi-a spus lucrul cel mai greu: că din o sută de răsaduri le alegem doar pe cele mai puternice și că trebuie să le întoarcem zilnic spre lumină, ca să nu crească strâmbe. Grădina începe pe pervaz, cu multă răbdare, cu mult înainte de primăvară.

Răsadurile abia ieșite din pământ, încă aplecate, „ca niște oameni care se închină”.

Foto: grabadonut, CC BY-SA 2.0, via Flickr

De ce e bine să știi asta: multe legume, ca roșiile, ardeii și vinetele, au nevoie de o vară lungă și caldă. În România, dacă le-ai semăna direct în grădină în mai, n-ar apuca să rodească bine până la brume. De aceea le pornim în casă cu 6-10 săptămâni mai devreme. Cine știe să-și facă singur răsadurile nu depinde de piață, poate păstra soiurile vechi ale familiei și poate avea plante sănătoase, crescute fără grabă. Și nimic nu-l învață pe un copil răbdarea și grija mai bine

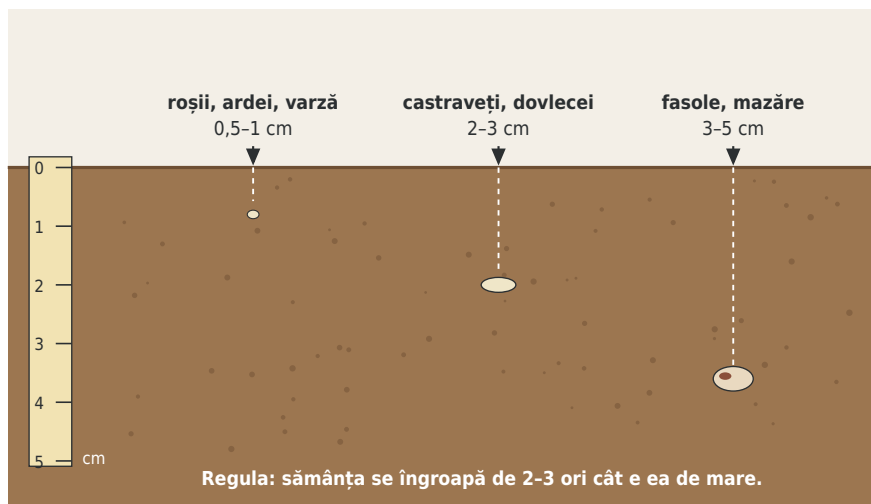
decât o plantă pe care a văzut-o ieșind din sămânță.

Ce ne trebuie

- lădițe sau ghivece cu găuri în fund, ori cutii de lapte și pahare refolosite, găurite
- tăvi sub ele, pentru apa care se scurge
- amestec pentru răsaduri: o parte pământ de grădină cernut, o parte compost bine făcut, cernut, și o parte nisip spălat
- semințe (de preferat păstrate de voi sau de la vecini, de soiuri vechi)
- un pulverizator sau o stropitoare cu sită fină
- o bucată de sticlă, folie sau un capac transparent
- tăblițe și un creion, pentru nume și dată
- o fereastră însorită (spre sud), într-o cameră cu 18-24 de grade

Pas cu pas: semănatul în casă

1. Umple lădițele cu amestec umezit, apasă-l ușor cu palma, ca să fie drept, și lasă 1-2 cm până la margine.
2. Semințele mici (roșii, ardei, vinete, varză) se pun la 1-2 cm una de alta, sau câte 2-3 într-un ghiveci mic. Acoperă-le cu un strat subțire de pământ cernut: 0,5-1 cm. Regula de aur: sămânța se îngroapă de 2-3 ori cât e ea de mare.
3. Semințele mari (castraveți, dovlecei, dovleci) se pun câte 2 în ghivece de 8-10 cm, la 2 cm adâncime, cu 3-4 săptămâni înainte de plantare, nu mai devreme.
4. Stropște cu pulverizatorul, ca să nu muți semințele. Pune deasupra sticla sau folia, ca să țină umezeala.
5. Ține lădițele la cald. Roșiile răsar în 6-10 zile la 20-25 de grade, ardeii în 10-20 de zile la 25-28 de grade. Lângă sobă sau calorifer, dar nu pe el.
6. Scrie pe tăbliță numele soiului și data semănatului.

Cât de adânc se pune sămânța: cea mică sub o plapumă subțire, cea mare sub una groasă.

Pas cu pas: îngrijirea răsadurilor

1. Imediat ce răsar, ia folia și mută lădițele în cea mai luminoasă fereastră, la 16-20 de grade. Prea cald și prea puțină lumină fac răsaduri lungi și subțiri, care se culcă.
2. Întoarce lădițele în fiecare zi cu o jumătate de tură, ca să nu crească strâmbe spre geam.
3. Udă când suprafața pământului e uscată la atingere, puțin, dimineața, cu apă la temperatura camerei. Apa multă și rece aduce căderea răsadurilor (putrezesc la bază).
4. Repicatul: când plantele au 1-2 frunze adevărate (cele care seamănă cu frunza plantei mari, nu primele două, rotunjite), le muți fiecare în ghivecelul ei. Le ții de o frunză, niciodată de tulpină, și le scoți cu o linguriță. Roșiile le poți îngropa mai adânc, până la frunzele de jos.
5. După repicat, ține-le 2-3 zile la umbră ușoară, apoi iar la lumină.
6. Călirea: cu 7-10 zile înainte de plantare, scoate ghivecele afară, la adăpost de vânt. Prima zi 1-2 ore la umbră, apoi tot mai mult, până rămân și noaptea afară, dacă nu e frig sub 10 grade.
7. Plantează în grădină un răsad scurt, gros, verde-închis, cu 5-8 frunze, după ce a trecut pericolul de brumă (vezi calendarul).

Planta	Semănat în casă	Adâncime	Răsare în	Plantat afară
Roșii	sfârșit de februarie – martie	0,5–1 cm	6–10 zile	după 10–15 mai (câmpie: din sfârșit de aprilie)
Ardei	februarie – început de martie	0,5–1 cm	10–20 zile	după 15 mai
Vinete	februarie – început de martie	0,5–1 cm	10–15 zile	după 15 mai
Varză timpurie	februarie	1 cm	5–8 zile	aprilie
Castraveți	sfârșit de aprilie	2 cm	4–7 zile	după 15 mai
Dovlecei	sfârșit de aprilie	2–3 cm	5–8 zile	după 15 mai

LUARE-AMINTE

Luare-aminte: unele semințe cumpărate sunt tratate (au o culoare nefirească, roz, albastră sau verde); acestea nu se ating cu mâna goală de cei mici, nu se bagă în gură și se țin departe de animale. Semințele în general nu sunt de mâncat, iar cele de fasole crudă sunt chiar toxice. Lădițele cu apă nu se pun pe calorifere electrice sau lângă prize. Foarfeca și cuțitul pentru tăiat cutii le folosește adultul sau copilul de peste 10 ani, sub privirea unui adult.

SFATUL BUNICII

Sfatul bunicii: lasă copilul să semene singur fasole într-un pahar transparent, cu vată sau hârtie udă pe margine: o să vadă cum iese rădăcina în jos și tulpina în sus. Apoi dă-i în grijă câteva ghivece cu roșii, cu numele lui pe ele. Pune-l să noteze în caiet ziua în care au răsărit și să deseneze planta o dată pe săptămână. Când îi cad câteva răsaduri, nu-l certa: spune-i că și bunicul a pierdut multe până a învățat.

APLICAȚIE PRACTICĂ • NIVEL DE BAZĂ

Umple ghivecele cu pământ, pune semințele mari cu degetul, stropește cu pulverizatorul, numără plantele răsărite și le întoarce spre lumină.